

ФОРМУВАННЯ МИЛОСЕРДЯ В ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ БІОЛОГІЇ

Анохіна А.О., Степанюк А.В.

Актуальність теми милосердя сьогодні, як ніколи, важлива у вихованні школярів. Воєнні дії залишають після себе безліч випадків, коли люди потребують допомоги чи то в глобальних, чи то в повсякденних речах. Кожен з нас може надати цю допомогу в залежності від своїх можливостей, бажань, навиків: хтось діями, хтось словами, хтось молитвою... І завданнями батьків та педагогів є навчити дітей активному співчуттю власним прикладом та за допомогою теоретичних знань.

Проведений аналіз наукових джерел [1-5] засвідчив, що проблема розвитку співчутливої особистості, здатної виявляти людяність у стосунках з іншими, емоційної чутливості та співчуття до горя інших досліджувалась такими науковцями, як А. Будугай, М. Данюк, Н. Дига, О. Потапенко, В. Скутіна, Н. Химич. Дослідники О. Горяньська, Г. Жирська, Л. Онущук, В. Тюрина, Н. Синя присвятили свої роботи розвитку в школярів загальнолюдських цінностей, серед яких значне місце займає милосердя.

Мета дослідження: виявити можливості розвитку милосердя в школярів у процесі вивчення шкільного курсу біології.

Одним із засобів виховання милосердя у школярів у процесі вивчення шкільного курсу біології є формування у них особистісно-ціннісних біоетичних знань. У їх тлумаченні ми стаємо на позицію В. Бак, яка розкриває їх сутність як «інтегровані знання з біології та етики в контексті цінностей і смислів людського життя й культури. Це емерджентний прояв інтеграції цих знань в межах моральних цінностей суспільства, етична рефлексія на біологічні знання. Біоетичні знання формуються шляхом розкриття та усвідомлення ідеалізованих аналогій між закономірностями природи та категоріями моралі. Ці знання сприяють поєднанню пізнання біологічної картини світу з самопізнанням особистості, розвитку етичного ставлення учнів до життя в усіх його проявах на засадах біоцентризму. Мотивація поведінки людини виходить не лише від пізнання законів природи, порушення яких призведе до небажаних наслідків, а й від усвідомлення їх єдності з моральними категоріями та як наслідок цього – моральної єдності людини з усіма проявами життя [1].

Біоетичні знання втілюють в собі інтеграцію природничих і гуманітарних наук та дають можливість подолати протиріччя між науковим та етичним підходами в пізнанні світу, спрямовуючи людство на вихід з кризового стану антропоцентричного світогляду. В Україні намітилися щонайменше два підходи до її вирішення. Перший передбачає включення елементів біоетичних знань до змісту навчання учнів основної та старшої школи (І. Назарко, О. Троцька, А. Степанюк) [5]. Другий – інтеграцію знань з біології та етики шляхом використання методу ідеалізованих аналогій, надання навчальному матеріалу особистісно-ціннісного значення, реалізацію принципу наступності у формуванні біоетичних знань під час вивчення інваріантної та варіативної складових змісту біологічної освіти (В. Бак) [1].

Разом з тим, науковці стверджують, що проявлене милосердя приносить людині радість від усвідомлення того, що вона може допомогти злиденним. В результаті цього в організмі вивільняються катехоламіни – гормони, що перешкоджають запальним процесам. У цей же час відбувається викид ендорфінів, які здатні зменшити больові відчуття.

Вивчення практики роботи сучасної школи дозволяє зробити висновок про ефективність такого методу виховання милосердя у школярів, як особистий приклад. Вчителі під час проведення екскурсій в природу демонструють власне ставлення до представників тваринного та рослинного світу, а учні переймають поведінку людини, яка для них є авторитетом. Сприяє вихованню милосердя і проведення годин-роздумів, на яких обговорюються реальні ситуації з життя. Наприклад, розглядається проблема: «Збирати проліски в лісі, щоб привітати маму, чи ні?». Ми провели такий захід, на якому обговорили проблему з позицій усіх живих систем (людей, тварин, рослин) і після цього учні дали відповідь на запитання «Що ви скажете своїм друзям, коли побачите їх з великим букетом пролісків?». Усі 100 % з опитаних 26 респондентів схилились до думки, що життя будь якої живої системи є найвищою цінністю. При цьому школярі наводили як аргументи приклади з життя біженців, які під час евакуації не забували забрати з собою своїх друзів – собак, котів тощо.

Проведені бесіди з вчителями засвідчили, що під час вивчення об'єктів живої природи потрібно створювати такі умови, щоб учні мали можливість набути вміння, навички милосердної поведінки, принципи та потреби, які притаманні милосердній особистості.

Найкраще для цього може підійти організація колективної форми роботи, де основним завданням буде догляд за тваринами та проява турботи про ближніх. Досвід вчителів засвідчує, що ефективним для проявлення милосердя до тварин є інформаційно-дослідницьке заняття «Тваринний світ». Суть його полягає у тому, що учні знайомилися та з'ясовували назви тварин, занесених до Червоної книги України, які потребують захисту людини. Прикладом допомоги тваринам може бути підгодовування птахів. При цьому потрібно дотримуватися певних правил: розташовувати годівниці в безпечному місці; годувати тварин невеликими порціями; правильно вибирати корм: потрібно уникати солоного та консервованого, чорного хліба та під час розмноження птахів уникати м'яких жирів.

Досвід роботи над окресленою проблемою засвідчує, що створення системи виховання милосердного ставлення школярів до суб'єктів живої природи є насущною потребою і важливим фактором гуманізації сучасної освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Бак В., Данюк М., Степанюк А. Висвітлення тенденції інтеграції природничої науки та етики в змісті біологічної освіти старшокласників: монографія. Тернопіль: Вектор, 2015. 184 с.
2. Жирська Г.Я. Формування в учнів ціннісного ставлення до природи як компонента екологічної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2014. №2. С. 74-81.
3. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / І.В.Мороз, А.В.Степанюк, О.Д. Гончар та ін.; [За ред. І.В.Мороза]. К.: Либідь, 2006. 592 с.
4. Степанюк А.В., Данюк М. І. Формування професійно значущих якостей медичних сестер у процесі фахової підготовки: монографія Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. 224 с.
5. Троцька О. С., Назарко О.С., Степанюк А.В. Біо(еко)етичне виховання: теорія і практика: монографія. Вид. 2-ге, переробл. й доповн. Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2012. 240 с.

ФІЛОСОФІЯ ЗЛОЧИНУ – БВИЦЯ ПЕТРА СТОЛИПНА, ХТО ТАКИЙ ДМИТРО БОГРОВ

Антонченко К.О., Попченко І.С.

Народився Дмитро Богров 29 січня 1887 р. Що стосується його родини, то батько – був київським присяжним повіреним, який переважно займався домогосподарством. Дід Дмитра по-батькові, був популярним у 60-х роках в єврейських колах письменником,